

Контроль за гроши́ма в політиці

Короткий вступ

ЗВІТ | 2022

Контроль за грошима в політиці

Короткий вступ

Магнус Оман

*Старший радник з політичного фінансування та директор регіонального офісу
IFES у Європі*

**Center for Anti-Corruption
& Democratic Trust**

Контроль за грошима в політиці: короткий вступ

Гроші є водночас як необхідною, так і проблематичною складовою будь-якої демократичної системи управління. Прозорість у тому, як політичні лідери збирають та витрачають гроші, дає можливість виборцям зробити поінформований вибір та знижує ризик політичної корупції.

Понад десять років IFES працює над забезпеченням прозорості та підзвітності у сфері політичного фінансування.

Така діяльність IFES сприяє вдосконаленню демократичних та виборчих процесів, адже вона допомагає підвищити рівень довіри суспільства до політичної системи та знизити рівень політичної корупції. Діяльність IFES у сфері політичного фінансування охоплює усі континенти і на сьогодні здійснюється у понад 50 країнах світу, у тому числі через надання технічної підтримки парламентам, ОАВ, політичним партіям, громадянському суспільству та ЗМІ.

Цей документ є коротким вступом до висвітлення питань політичного фінансування – як у країнах світу намагаються реагувати на різноманітні виклики та якою є роль різних суб'єктів у підвищенні прозорості та боротьбі з корупцією у цій царині.

Контроль за грошима в політиці: короткий вступ

Copyright © 2022 Міжнародна фундація виборчих систем. Усі права захищені.

Заява про дозвіл: Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена у будь-якій формі і будь-якими засобами - електронними, механічними, в тому числі шляхом фотокопіювання, запису або за допомогою будь-якої інформаційно-пошукової системи - без письмового дозволу IFES.

Прохання про надання дозволу повинні містити таку інформацію:

- Опис матеріалу, дозвіл на копіювання якого є предметом запиту.
- Мета, з якою використовуватиметься скопійований матеріал, і спосіб його використання.
- Ім'я, посада, назва компанії чи організації, номер телефону, номер факсу, електронна адреса та поштова адреса

Будь ласка, надсилайте усі прохання про надання дозволу на адресу:

International Foundation for Electoral Systems

2011 Crystal Drive, 10th Floor

Arlington, VA 22202

E-mail: media@ifes.org

Телефон: 202.350.6700

Про IFES

IFES просуває демократію заради кращого майбутнього. Ми співпрацюємо з громадянським суспільством, державними установами і приватним сектором для побудови стійкої демократії, яка задовольняє інтереси всіх. Як світовий лідер у просуванні та захисті демократії, ми у своїх програмах технічної допомоги і прикладних дослідженнях сприяємо посиленню спроможності органів адміністрування виборів проводити вибори, котрим довіряють, а також плекаємо ефективні та підзвітні урядові установи, громадянські і політичні процеси, відкриті та безпечні для рівної участі всіх людей. Окрім того, ми допомагаємо формувати інноваційні підходи до використання технологій і даних задля сприяння виборам і демократії. Починаючи з 1987 року, IFES успішно працює у понад 145 країнах світу – від усталених демократій до суспільств, які перебувають у процесі розбудови демократичних державних систем. IFES – це глобальна позапартійна неприбуткова організація, зареєстрована відповідно до параграфа 501(с)(3), зі штаб-квартирою в Арлінгтоні, Вірджинія (США).

IFES у цифрах:

- Охоплено понад 205 мільйонів осіб заходами громадянської освіти та просвіти виборців
  - Працює у понад 145 країнах
  - Проведено навчання 759 326 посадових осіб ОАВ у 2015-2019 роках
-

ЗМІСТ

Чому гроші в політиці важливі?.....	Error! Bookmark not defined.
Потенційні проблеми у сфері політичного фінансування	3
Зловживання адміністративним ресурсом	Error! Bookmark not defined.
Регулювання політичного фінансування	Error! Bookmark not defined.
Правозастосування державних органів	Error! Bookmark not defined.
Роль громадянського суспільства і ЗМІ	Error! Bookmark not defined.
Висновки	Error! Bookmark not defined.
Ресурси	Error! Bookmark not defined.

Чому гроші в політиці важливі?

“Гроші - це материнське молоко для політики”, - Джессі Унрух (американський політик і скарбник штату Каліфорнія, 1922-1987)

Для викоринення корупції та недопущення автократії демократичні суб'єкти мають протидіяти непрозору та незаконному політичному фінансуванню – від зловживання важелями впливу до повного захоплення влади у державі. Незаконне фінансування виборчих кампаній називають "початковим гріхом" корупції, адже воно створює та укорінює корупційні зв'язки між державним та приватним секторами.¹

Попри те, що природа політики у різних регіонах та країнах має суттєві відмінності, гроші будь-де

відіграють важливу роль у процесі прийняття політичних рішень. Гроші у політиці, або політичне фінансування, пов'язані з ключовими аспектами будь-якого сучасного суспільства. Ресурси необхідні для проведення активних виборчих кампаній, які викликають довіру у виборців, але гроші здатні

створювати і нерівні правила гри для політичних суперників. Належна система управління забезпечує ефективне керування країною; проте корупція легко може знизити якість належного врядування.

Будь-яке демократичне суспільство потребує постійного діалогу між політиками та громадянами, що в свою чергу потребує фінансування. На жаль, гроші можуть робити політиків більш вразливими до інтересів своїх донорів, аніж до потреб виборців. Доступ до прозорого, законного фінансування знижує мотивацію політиків, політичних партій та державних службовців вдаватися до корупційних дій, однак гроші в політиці вже самі по собі створюють такі фактори ризику.

Якщо гроші як такі є необхідною, але проблематичною складовою політики, необхідно розглянути питання того, як можна контролювати їхній вплив, стимулюючи позитивні аспекти та одночасно нівелюючи негативні фактори і наслідки. Немає єдиної моделі контролю, однаково ефективною для усіх країн. Цілі та проблеми, які намагаються вирішувати окремі держави, варто оцінювати у національному контексті. Але це не виключає можливостей для кожної окремої держави скористатися досвідом інших країн.

Цей документ пропонує короткий огляд основних проблем та рішень у сфері політичного фінансування. У документі також висвітлено міжнародний досвід регулювання політичних фінансів у різних країнах та способи забезпечення дотримання встановлених правил. Крім того, у документі розглянуто вимоги щодо розкриття інформації (фінансової звітності), заборони і обмеження на внески та витрати, а також

¹Рада з міжнародних відносин, [“Впровадження антикорупційних реформ у Північному трикутнику”\(англ.\)](#), 12 березня, 2021 р.

надання державного фінансування. Крім того, у документі висвітлено роль громадянського суспільства та ЗМІ і міжнародний досвід у сфері контролю за грошима у політиці.

Потенційні проблеми у сфері політичного фінансування

Інтереси багатих спонсорів можуть невідповідно впливати на політику

- Попри те, що принцип "одна людина - один голос" є загально визнаним виборчим принципом у всьому світі, нерівність у доступі до ресурсів може призвести до "збільшення цінності" деяких голосів порівняно з іншими. Олігархи можуть впливати на політиків та політичні рішення у спосіб, що створюватиме проблеми для демократії як такої. Якщо політики надають перевагу тим корпораціям, які їх підтримують, це може негативно впливати на систему державних закупівель або ініціативи в галузі розвитку, що шкодить не лише демократії, але й ефективності адміністрації та державного управління.

Зловживання адміністративним ресурсом

- У багатьох куточках світу правлячі політичні партії зловживають своїм доступом до державних ресурсів, аби продовжити своє перебування при владі. Це питання розглянуто нижче.

Вплив незаконного фінансування на політику

- Іноді злочинці прагнуть потрапити до уряду для набуття імунітету; трапляються й випадки використання виборчих кампаній для відмивання грошей. Злочинці також можуть впливати на політиків шляхом здійснення внесків, аби уникнути розслідування їхньої незаконної діяльності.

Іноземне фінансування може загрожувати суверенітету національної політики

- Якщо проведення виборчої кампанії здійснюється за рахунок фінансування з інших країн, політики можуть прислухатися не до своїх виборців, а до інтересів іноземних спонсорів. У разі поширення таких практик суверенітет країни може опинитися під загрозою.

Надто ресурсозатратні виборчі кампанії створюють невідповідні умови для нових політичних сил

- Якщо нові політичні сили не зможуть заявити про себе через високу вартість проведення виборчої кампанії, політична система виявиться нездатною адаптуватися до змін у суспільстві. Висока вартість виборчої агітації часто є проблемою для жінок, які вирішили йти у політику, адже жінки зазвичай мають менший доступ до мережі заможних зацікавлених сторін.

Підкуп виборців

- Спроби виграти вибори за рахунок наявності ресурсів, а не завдяки підтримці населення, поширені у багатьох країнах. Іноді підкуп виборців може набувати форми прямої угоди, коли окремі виборці отримують гроші на підтвердження того, що вони проголосували певним чином (включно з фотографуванням бюлетеня на мобільний телефон). В інших випадках підкуп виборців має непрямий та обциний характер, наприклад, коли лідерів етнічної або релігійної громади заохочують впливати на голоси своїх прихильників. У будь-якому разі підкуп виборців може стати серйозним викликом для проведення демократичних виборів.

Зловживання адміністративним ресурсом

"Окрім спотворення умов справедливої конкуренції на виборах, доступність державних ресурсів для правлячої партії негативно впливає на якість державного управління в цілому..."

Бруно Спек і Алессандра Фонтану (з публікації *"Доїти систему"*)

Попри значну кількість конкурентів на виборах, деякі чиновники та офіційні особи можуть отримувати значну перевагу. Часто важко протистояти спокусі використати наявні державні ресурси. Звинувачення у використанні так званого «адміністративного ресурсу» для підтримки політичних партій чи то фінансування виборчих кампаній державних посадовців лунають практично у всіх країнах світу. У крайніх випадках межа між державою та урядовою політичною партією стирається до такої міри, що їх практично неможливо відокремити одна від одної. За таких умов процес передачі влади шляхом проведення виборів стає дуже непростим, внаслідок чого послаблюється демократія.

Діючі політики часто бувають винахідливими у пошуку способів зловживання державними ресурсами. Варто зазначити, що державні ресурси - це не лише гроші; до них також можна віднести інституційні ресурси, у тому числі персонал, а також контрольовані державою засоби масової інформації та канали комунікації. Політики при владі можуть зловживати своїми регуляторними повноваженнями, ухвалюючи закони та нормативні акти, які встановлюють правила гри на виборах - від зміни положень у кримінальному кодексі до порядку розміщення кандидатів у виборчому бюлетені. Зрештою чинна влада може зловживати ресурсами правозастосування, використовуючи

органи безпеки та правоохоронні органи для вибіркового переслідування політичних конкурентів та захисту від покарання власних кандидатів.

Нарівні з багатьма формами зловживань, існують і різні методи протидії таким порушенням. Ці методи можна позначити такими пунктами:

- Заборона державним органам виступати на підтримку або проти будь-яких політичних діячів
- Заборона державним органам вдаватися до певних дій, наприклад, розпочинати нові інфраструктурні проекти, збільшувати пенсії або затверджувати додаткові комунальні субсидії незадовго до виборів
- Заборона політичним діячам отримувати послуги від державних організацій

Зловживання державними ресурсами - поширений і найчастіше руйнівний аспект використання грошей у політиці. Цей чинник практично неможливо ефективно нейтралізувати одним лише формальним регулюванням. Для протидії зловживанню державними ресурсами необхідні активні органи контролю за політичним фінансуванням, а також здійснення моніторингу з боку громадянського суспільства і ЗМІ. Зрештою для повного викорінення практики «адмінресурсу» необхідна відмова населення від підтримки тих політичних партій, які вдаються до подібних зловживань.

Регулювання політичного фінансування

"У державі, де панує корупція, має бути безліч законів". Тацит (римський історик, 55-120 рр. н.е.)

Немає країни, в якій не існувало б принаймні певних законодавчих актів щодо грошей у політиці. Правила фінансової звітності передбачені для забезпечення прозорості, а заборони та обмеження впроваджуються для протидії небажаній поведінці. Часто з метою послабити залежність політичних партій від приватних грошей передбачається державне фінансування. До інших видів регулювання грошей в політиці можна віднести, наприклад, запобігання зловживанню державними ресурсами та засобами масової інформації, а також обмеження допустимого періоду фінансування виборчої кампанії. Якими б не були встановлені правила, вони завжди мають відповідати контексту та цілям кожної окремої країни, і усі вони не несуть цінності, якщо не застосовуються на практиці.²

Фінансова звітність

Доступність інформації про політичні партії та кандидатів на державні посади є ключовим аспектом у будь-якій ефективній системі контролю за політичними фінансами. Без такої інформації часто неможливо зрозуміти, чи дотримуються інші правила. Прозорість політичного фінансування була визначена однією з основних вимог Конвенції ООН проти корупції (UNCAC), яка визначає, що:

“Кожна Держава-учасниця також розглядає можливість вжити відповідних законодавчих та адміністративних заходів, що узгоджуються з цілями цієї Конвенції і відповідають основоположним принципам внутрішнього законодавства, для підвищення прозорості фінансування кандидатів на виборні державні посади та, по можливості, фінансування політичних партій”.³

Система звітності має відповідати контексту кожної окремої країни. Наприклад, варто зважати, наскільки добре розвинена банківська система та чи здатні політичні партії/кандидати виконувати встановлені вимоги. Правила фінансової звітності не повинні бути настільки складними, щоб зацікавлені сторони були не спроможні їх дотримуватись. Однак сама по собі наявність вимоги щодо обов'язкового подання звітності не обов'язково гарантує точності та достовірності відображених даних, а також ретельної перевірки поданих звітів.

Заборони та обмеження на внески і витрати

Безумовно, прозорість критично необхідна, але її не завжди достатньо для забезпечення чесних виборів і запобігання корупції в політиці. Якщо розрив у доступі до фінансових коштів є надто значним, або ЗМІ не є вільними та незалежними, може бути непросто донести інформацію про політичне фінансування до

² https://www.unodc.org/documents/corruption/PragueEGM2019/Report_EGM_Transparency_in_Political_Finance_Prague.pdf

³ КПК ООН (UNCAC) Стаття 7(3).

виборців. У таких ситуаціях може знадобитися регулювання поведінки політичних діячів як такої, а не лише доступу до інформації про неї.

Одним із способів протидії недоброчесній поведінці є запровадження певних заборон. Такі заборони можуть, наприклад, не дозволяти політичним суб'єктам отримувати кошти із джерел, що вважаються "небажаними". Згідно з інформацією, зібраною у базі даних International IDEA щодо регулювання політичного фінансування, 70 відсотків із 182 країн, де наявні такі дані, заборонили політичним партіям отримувати внески від іноземних спонсорів.⁴ Деякі країни також не дозволяють фінансування виборчої кампанії комерційними корпораціями (28% із 177 країн, де наявні такі дані, запровадили заборону на корпоративне донорство у 2023 році). Заборона на внески з державних коштів – ще один із способів протидії зловживанню державними ресурсами. Багато країн забороняють анонімні внески на тій підставі, що вони практично унеможливають перевірку на предмет дотримання заборони, наприклад, на іноземні або корпоративні внески. Згідно з базою даних International IDEA, 73 відсотки із 177 країн, де наявні такі дані, запровадили повну заборону або встановили чіткий ліміт на анонімні внески, відтак подібне регуляторне рішення стало одним із найпоширеніших видів заборони на внески. Впровадження заборон на певні витрати можуть бути спрямовані на запобігання відверто недоброчесних практик, як от купівля голосів або підкуп посадових осіб на виборах. Однак деякі країни використовують такі обмеження і для досягнення інших цілей, наприклад, коли купівля приватної політичної реклами забороняється задля забезпечення справедливої конкуренції у виборчих кампаніях. Заборона на комерційну рекламу у поєднанні з наданням вільного та рівного доступу до друкованих та аудіовізуальних ЗМІ для учасників виборчих перегонів іноді розглядається як метод обмеження переваг для більш заможних конкурентів. Деякі критики стверджують, що такі правила можуть зашкодити свободі слова.

У певних ситуаціях країни можуть прагнути не повної заборони окремих видів діяльності, а радше зменшення її масштабів шляхом запровадження обмежень. Так, для зниження ризику впливу донорів із значними фінансовими ресурсами на рішення політиків у деяких країнах введено обмеження на допустимий розмір внесків. Ліміти на розмір внеску також можуть змусити політичні партії та кандидатів орієнтуватися у кампаніях зі збору коштів на ширші громадські групи; деякі експерти сподіваються, що така зміна правил може стимулювати активнішу участь населення в політиці. Ліміти також можуть бути встановлені на допустимий обсяг видатків партій та кандидатів. У багатьох країнах такі обмеження спрямовані на забезпечення рівних умов конкуренції серед учасників.

Запровадження заборон і лімітів на внески та витрати може бути одним із інструментів контролю за грошима у політиці. Однак такі правила не мають сенсу, якщо відсутня ефективна система фінансової звітності, включно із своєчасним виявленням та застосуванням санкцій за порушення встановлених заборон та лімітів. Запровадження обмежень як таке навряд чи матиме певний ефект, якщо порушники не відчують реальної загрози покарання за порушення.

---

⁴Дані International IDEA станом на середину 2023. "Ресурси"

Державне фінансування політичних партій та кандидатів на виборах

Надання "чистих" або "регульованих" грошей з державного бюджету може сприяти послабленню негативного впливу грошей у політиці, не перешкоджаючи здоровому діалогу та політичній конкуренції. Практика надання державного фінансування політичним партіям і (рідше) кандидатам на державні посади існувала у деяких країнах Латинської Америки ще у 1920-х роках, а у 1960-х набула поширення і в Європі. На сьогодні така державна підтримка передбачена двома третинами держав у всіх регіонах світу.

Прихильники державного фінансування стверджують, що воно дозволяє забезпечити справедливіші умови гри на політичному полі та створює можливість заявити про себе новим політичним силам. Вони також наполягають, що така система може зменшити ризики та спокусу у політиків щодо залучення незаконних внесків або зловживання державними ресурсами. У свою чергу, критики побоюються, що надання державного фінансування може послабити зв'язок між політиками та їхніми прихильниками, а також перетворити політичні партії радше на державні, аніж громадські об'єднання. Однак якщо державне фінансування є доступним лише для парламентських партій, це може створити нерівні умови конкуренції для нових партій.⁵

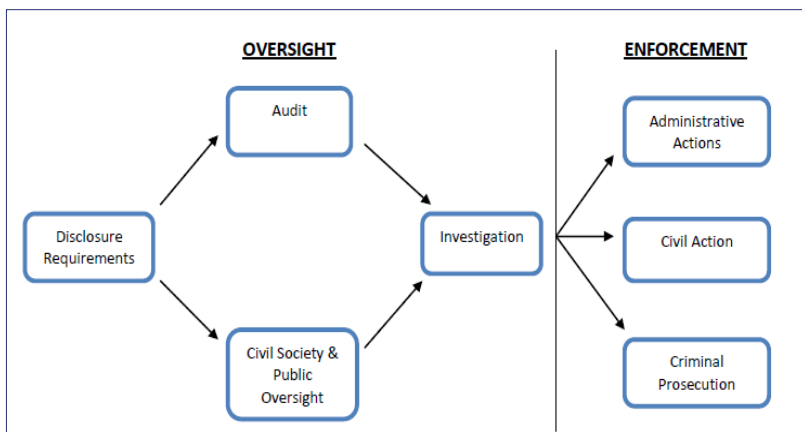
Правозастосування державних органів

"Занадто багато правил. Занадто мало правозастосування", Майкл Пінто-Дущинський (науковий експерт у сфері політичного фінансування)

Формальні правила можуть пом'якшити негативний вплив грошей у політиці, однак лише у разі, якщо такі правила застосовуються на практиці. Більшість положень нормативних актів у сфері політичного фінансування порушуються в усіх країнах світу, часто безкарно.

ДІАГРАМА:

Ліворуч: **КОНТРОЛЬ** Перевірка – Розслідування - Контроль з боку держави та громадянського суспільства – Вимоги щодо звітування

Праворуч: **ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ** Адміністративна відповідальність – Цивільний процес – Кримінальне переслідування

У багатьох країнах світу функцію контролю за політичним фінансуванням покладено на орган адміністрування виборів; однак органом контролю може виступати також комісія у справах політичних

⁵Під час створення системи державного фінансування необхідно розглянути безліч питань, яким присвячений розділ про державне фінансування у публікації IFES [Регулювання політичного фінансування: світовий досвід \(англ.\)](#)

партій, аудиторський орган, антикорупційне агентство або суд.

Яким би не був уповноважений орган, він має здійснювати контроль за фізичними та юридичними особами, які часто є провідними діючими політиками, правлячими політичними партіями, а нерідко й главою держави. На регулятора можуть чинити тиск з метою "пригальмувати" ретельну перевірку фінансових документів та проведення розслідувань. Для працівників у сфері здійснення контролю за політичними фінансами сумлінне ставлення до своєї роботи може навіть стати перешкодою для кар'єрного зростання. Особливого значення тут набуває система призначення керівників органів контролю та їхня здатність незалежно розпоряджатися бюджетом організації.

Аби бути ефективним, уповноважене агентство повинне мати можливість застосовувати ефективні санкції. Спектр можливих санкцій має бути досить широким – від м'яких адміністративних покарань за незначні порушення (наприклад, за несвоєчасне подання фінансового звіту) до жорстких санкцій, аж до недопущення політичних партій або кандидатів до участі у виборах. Жорсткі санкції варто застосовувати лише у разі повторного вчинення серйозних порушень. Яким би не був обраний підхід, важливо, аби покарана сторона могла оскаржити рішення контролюючого органу, і щоб процес відбувся за принципом верховенства права.

Орган контролю повинен мати необхідну незалежність, повноваження та ресурси для здійснення ефективного контролю у сфері політичного фінансування, а також активно взаємодіяти з усіма зацікавленими сторонами. Навіть важливішим фактором тут буде наявність у правозастосовних установ політичної волі для забезпечення дотримання чинного законодавства, включно з випадками, коли порушниками виявляються впливові політики. За відсутності усіх цих умов будь-які формальні правила, більш ймовірно, просто ігноруватимуться.

Детальний посібник для офіційних органів контролю за політичним фінансуванням у всьому світі можна знайти на сайті www.IFES.org/Oversight

Більше інформації про офіційне правозастосування у сфері політичного фінансування у Східній Європі можна знайти у базі даних IFES за посиланням www.IFES.org/FORT

Роль громадянського суспільства та ЗМІ

"Секрет досягнення мети полягає в реальних діях!", Данте Аліґ'єрі (італійський поет, 1265-1321)

Безумовно, формальні правила, дотримання яких ефективно забезпечується відповідним державним органом, є виключно важливими для контролю за грошима у політиці. Але досвід показує, що така умова не є достатньою за відсутності взаємодії з іншими зацікавленими сторонами, які також мають відігравати активну роль у здійсненні контролю за надходженням та використанням грошей у політичній системі. Політики та політичні партії мають діяти відповідально та відкрито, а недержавні актори, такі як організації громадянського суспільства та ЗМІ, мають привертати увагу виборців та роз'яснювати, яким чином політичні фінанси впливають на повсякденне життя пересічних громадян.

Громадянське суспільство

Представники громадянського суспільства відіграють ключову роль, у тому числі у забезпеченні поінформованості громадян про довгострокові негативні наслідки підкупу голосів та зловживання державними ресурсами. Вони мають політичну незалежність та можливість для контролю за поведінкою політичних партій і кандидатів, які можуть бути недоступними для державних органів (зверніть увагу, що моніторинг політичного фінансування завжди має починатися задовго до дня голосування). Більш детальну інформацію щодо моніторингу фінансування виборчих кампаній громадянським суспільством можна знайти у документі IFES "Голосуй безкоштовно", Глобальний посібник з громадського моніторингу фінансування виборчих кампаній.

Роль громадянського суспільства у посиленні прозорості

Засоби масової інформації

ЗМІ – Інтернет-видання, аудіовізуальні та друковані - відіграють важливу роль в інформуванні людей про те, звідки політики беруть гроші і як вони їх витрачають, а також про використання грошей іншими учасниками політичного процесу. Розкриваючи та розголошуючи випадки неправомірної поведінки та порушення встановлених правил, ЗМІ можуть допомогти у притягненні до відповідальності тих недобросовісних гравців, які у боротьбі за політичну владу намагаються замінити відсутність підтримки електорату грошима.

Медійний скандал можна виділити як окрему рушійну силу правової реформи. Нехай не завжди скандали стають передумовою для запровадження реформ у сфері політичного фінансування, але вони безумовно можуть бути важливим каталізатором змін. Якщо градус обурення суспільства порушеннями правил фінансування виборчих кампаній є досить високим, неминуче виникає вимога запровадження конкретних заходів для запобігання подібним порушенням у майбутньому. І тут для довгострокового прогресу важливо, аби ЗМІ не просто фокусувалися на окремих скандальних ситуаціях, але й критично відстежували зусилля щодо вирішення системної проблеми, адже політики можуть обіцяти проведення реформи політичного фінансування під час виборчої кампанії, але забути про свої обіцянки одразу після дня голосування.

Висновки

"Гроші не гарантують успіху, його забезпечує свобода заробляти їх".
Нельсон Мандела (колишній президент ПАР)

Кілька років тому IFES та низка інших організацій узагальнили досвід, набутий в роботі щодо забезпечення контролю та прозорості політичного фінансування за останні кілька декад. Попри те, що для різних регіонів і країн цей досвід відрізняється (і він також змінювався з часом), було визначено п'ять ключових тверджень, які залишаються актуальними на глобальному рівні:

1. Гроші необхідні для розвитку демократичної політики, і політичні партії повинні мати доступ до коштів, аби ефективно виконувати свою роль у політичному процесі. Регулювання не має обмежувати здорову політичну конкуренцію.
2. Гроші ніколи не були і не будуть непроблемним чинником у політичній системі, тож їх бажано регулювати.
3. Під час розробки стратегій для забезпечення контролю за грошима у політиці необхідно враховувати чинний національний контекст та особливості політичної культури.
4. Ефективне регулювання та розкриття інформації можуть сприяти ефективному контролю та пом'якшувати негативні наслідки ролі грошей у політиці, однак лише за умови, що впроваджені правила і вимоги є добре продуманими та дотримуються на практиці.
5. Ефективність контролю залежить від діяльності і взаємодії різних зацікавлених сторін (органів контролю, громадянського суспільства та ЗМІ) за принципом прозорості.

Крім вище сказаного, важливо розуміти, що досягнення ефективного контролю за політичним фінансуванням (при цьому абсолютний контроль є неможливим) триватиме радше десятиліття, ніж кілька років. Хто б не поставив собі за мету підвищення прозорості використання грошей у політиці, тут варто набратися терпіння та розраховувати на тривалу роботу.

Однак без вирішення цієї проблеми ми ризикуємо отримати політичну систему, яка керуватиметься не виборчими бюлетенями, а грошима. Ефективного контролю за грошима у політиці можливо досягнути лише шляхом узгоджених та тривалих зусиль, що докладаються усіма ключовими зацікавленими сторонами.

Ресурси

Онлайн-контент IFES про політичне фінансування доступний за посиланням www.ifes.org/issues/political-finance

Онлайн-контент IFES про зловживання державними ресурсами доступний за посиланням www.ifes.org/abuse-state-resources

Комплексний інструментарій для державних органів, уповноважених стежити за дотриманням правил політичного фінансування, доступний за посиланням www.ifes.org/Oversight

Група держав проти корупції (ГРЕКО) Аналіз правил політичного фінансування у країнах Ради Європи. Доступний за посиланням www.coe.int/en/web/greco/evaluations/round-3

Міжнародна фундація виборчих систем (2022) "Голосуй безкоштовно", глобальний посібник з громадського моніторингу фінансування виборчих кампаній. Доступне за посиланням www.IFES.org/voteforfree

Міжнародна фундація виборчих систем (2018) Структура дослідження та оцінки зловживання державними ресурсами. Доступне за посиланням www.ifes.org/publications/abuse-state-resources-research-and-assessment-framework

Міжнародна фундація виборчих систем (2017) Нечесна перевага: Зловживання державними ресурсами на виборах. Доступне за посиланням www.ifes.org/publications/unfair-advantage-abuse-state-resources-elections

Міжнародна фундація виборчих систем (2013) Посібник з контролю за політичним фінансуванням. Доступний англійською, індонезійською та російською мовами за посиланням www.ifes.org/publications/tide-political-finance-oversight-handbook.

Міжнародна фундація виборчих систем (2009) Регулювання політичного фінансування: світовий досвід. Доступне за посиланням <https://www.ifes.org/publications/political-finance-regulation-global-experience>

International IDEA База даних щодо політичних фінансів. Доступна за посиланням www.idea.int/themes/political-finance

Бібліотека Конгресу (2011) Фінансування виборчих кампаній: огляд. Доступний за посиланням www.loc.gov/item/2018298980

Нассмахер, Карл-Хайнц (2009) Фінансування партійної конкуренції: Політичні фінанси у 25 демократичних країнах. Nomos.

Магнус Оуман та Хані Зайнулбхай (ред.) (2009) Глобальні стандарти політичного фінансування. Міжнародна фундація виборчих систем, Вашингтон. Доступне англійською, дарі, французькою, пушту та російською мовами за посиланням <http://www.ifes.org/translated-publications-key-political-finance-issues>

U4 Ресурсний центр боротьби з корупцією, Політичні фінанси. Доступне за посиланням www.u4.no/publications/political-finance-state-control-and-civil-society-monitoring

Transparency International, Торгівля впливом: гроші та вибори на Балканах. Доступне за посиланням www.transparency.org/whatwedo/publication/buying_influence_money_and_elections_in_the_balkans

HQ | 2011 Crystal Drive | Arlington, VA 22202 | USA

 www.IFES.org